

ה מ א ס פ

לחדש אב תתקמ"ו

~~לחדש אב תתקמ"ו~~

א

תולדות הזמן.

כי הזמן הפך עלינו הקדר, שבת קול שירים, ולשון כל
מנחם ישא יללת גבר, לקול השמועה כי באה יום ב' ד"ז לחדש
הזה לאמור: האספו כל איש חיל כל נושא מנון וזכה ושנעו חדשות
לקולם תצליכה אזנכם — נפל עטרת ראשכם, מלככם
באדיר המכס והמסיד

פרידריך השני

שוכב עם אבותיו, כאסוף אל עמו ביום ה' כ"ג העבר בהיות הבקר —
שמועו עמים והלילו — הוי אדון ספרו לו, חגרו שק על מלבושכם
שני, הציגו אפר על מחליף לעפר — זהב עפר ארצו, הסירו עדיכם
והתעטפו שחורות, קול כבוד ומזלתיס לא ישמע בארצנו כי
יום אהל וכבי הוא לכל הארץ.

ואתם הגבורים אנשי חיל מלחמי מלחמה אשר עבדתם את
מלככם בתם לבנכם ואשר בטח לב מלככם עליכם כרתו
ברית חדש עם יורש קתר המלוכה הוא בן אחיו האהוב והנעים

פרידריך וילהלם השני

ירום הודו ותנשא מלכותו

אשר ישב על כס דודו וירב זדקה בעמו כי ספק חסד הוא.

דורי קדיה הומיה! הה ארץ שדודה! מי יכוד לך,
ומי ינחמך? גילך כאסף, משושן הרד לקבר,

פרידריך הגדול שז לעפרו — לכן פרייסן במר
תבכה, ובראנדנבורג תתן קולה, לבי לבי על מלכי —
מעז מעז על שר עמי — הה כפל מניכנו! בשרו בערו
שכנינו, הגידו בחזות פביכותינו, תשמעון בנות ארצות
כבר ותספוקינה כף אל ירך, יוס מהומה ומכובה היום הזה
ללב כל אנוש כי גוע בחיר האנשים. —

ואת עמי! הבת השדודה! ישראל אשר גרית בהשקט
ושלום תחת שבטו הטי אלי אויב והקשיבו — אל
תקוי שמוע מפי מהללי **פרידריך**, כי קצרה לשוני; אל
תאוי האויב מעשי ברחותיו, כי חדל מאתי כח ספורות למו —
אך טובותיו ומסדיו לך, עמי! אך תושיה אשר הגדיל
לעשות עמך, אזכיר — למען תשים לב לדעת את אשר
אבדת היום, ופרשת את כפיך השמיימה והתפללת אל ה' בתום
לכך על נשמת הצדיק הזה לתת לו משכרתו פרי מעלליו מרב
טוב הצפון לירואיו.

אל מי ממלכי ארץ תאות הבכי והקנה ויללת איש ואיש
מיושבי ארצו כאשר תאותיה ל **פרידריך** בחיר
המלכים

הסלכים ? מי בער ולא ידע את סבת שלומו אשר
 פרס על כל עמו למגדול ועד קטן ? מי זה הולך במעגלי
 יוסר, יבוא ויאמר החסרתי שלום השקט ומנוחה תחת שבתו ? —
 מה שאל מאת יושבי ארצו' בתת להם שובע שמוות במשפט
 האדם, כי אם תגרת האדם ? — קומה ישראל ! כך
 יכירו וידעו כל עמי הארץ את יקר מושלנו הנאסף אל עמיו .
 ידיו מואשפות הרימוך, בימיו לא נגרשת מהסתפח בנחלת האדם
 כאחד עמו ; כימיו לא נסגרו לפניך שערי החכמה לעלות
 לאט לאט אחרי כלותך בגלות המר הזה , ולשוב אל דבורה
 ויובלה ; חיי רוחו השיב רוח חיים לגוויתך העלוף ותחליק
 כח, עד כי נשתאו עליך כל רואיך . תחת שבת מי החל העם
 הכדח הזה להוסיף מדותיו ולהגדיל תשוי' בארץ ? על אדמת
 מי קם איש במשנה **בן מנחם** אשר הרבה חכמה והספיק

מוסר, והספיק דת ואמונת אבותינו נגד כל הקמים עליו ביד
 רמה — על אדמת מי פרס הנין הזה האהוב והנכבד מכל
 העמים ורבים משומרי לקחו והולכי עקבותיו , — הלא על
 אדמת **פרידריך** חוכם החכמה ותומך האמת בכל לב אשר
 מצאה ! — לכו נא אחי ! נתורה נא אחרי תולדות המלך
 הגדול הזה ונדעה טובו וחסדו אחוים יחד עם גדולתו ורוממותו ,
 ונראה כי ידענו לו השם הגדול [בכל הארץ] , ופי יאות כמותו
 הגדול .

פרידריך השני מלך פרייסן נולד כ"ד לחמש
 יאנוארי שנת 1712

למספרם שהיא שנת ה"תע"ב ל"ע, והושב על כס אביו
פרידריך ווילהלם הראשון יום ל"א לחמש מא"י שנת 1740

למספרם שהיא שנת ה"ת"ק ל"ע . מנעוריו הראה אותות שכלו
 ואהבתו את האמת והטוב , ופנה כל עת אל חכרת חכמים
 אנשי עס, ויהי עמו כמתנבאים עתירות טובות למו . ומיום
 השח על ארצו כתר הממשלה הסיר מאתו כל מותרות תאות
 בגשם ותענוגות בני אדם ולילה כיום הכין עתו לטובת עמו ,
 און וחקר חכמה ודעת הרבה , למען השלים נפשו בכל מעלה
 ומדה נשגבה , ולמען הרחיב גבול ארצו במסחר בחכמה ובכל
 מלאכת מוחשת . הראשית ממלכתו כלחם עם עמים רבים
 אשר רבו עליו במתי מספר נגד עם רב , אך הוא וגבוריו
 עשו נוראות בארץ עד כי כפל שחדם על כל לב עקש אשר חמם
 בכחו

בכפנו • כי לא על דבר צצע לטש חרבו, אך בלומגמיותו
 היו האמת והצדק • מי לא ידע מעשי תקפו וגבורתו במלחמה
 הנוראה אשר היתה שבע שנים בארץ, ואת אשר הטביע עם
 יושבי הארצות אשר כבש בימים ההם? לא למען עשות שם
 בארץ דרך קשתו, ולא על ריב לא לו ערך מערכה, כי
 יקרו בעיניו דמי אדם • אך למען הציל עשוק מיד עושקו •
 אחרי שזכו מלחמה הגדולה הזאת עשור בכתר הנצח אלא חרצו
 נורא וכבד על כל סביבותיו, ישב שלו ושקט בארצו ולא פנה
 עוד לכבוש מדינות זולתו, אך שמר את אשר נתן אלהים
 בידו כאשר ישמור איש חכם מקור זכב למען לא יהי לבבו,
 הגם כי בו לא יחפץ, ולתאות נפשו לא יקחנה • כי בתי
 מסכנותיו אשר מלא והון רב אשר קצן, לא לו שמור, כי
 אם לטובת עמו לעת הצורך • וכה אמר: **אני המלך**

אנני כי אם סובן עמי, ההון אשר קבצתי הוא
הון עמי, לו ולבדו יהיה • מי לא ידע השירים

והספרים אשר חבר, ואשר נמלאו חכמה דעת ומוסר? לא
 לבד ביטבו שליו ושקט בארצו חבר הספרים האלה, כי אם
 גם בהיותו במחנהו • יומם דרך פורה בנת אויביו, וליילות
 בנפול כל גבוריו כרדמים מיוגעת המלחמה איש איש על דגלו,
 התעללם באהבים עם בנות השיר, ויבקש דומיה לו בספרי
 חכמה ומוסר • מי לא יבין את יושר חקותיו ומשפטיו אשר
 עשה עם עמו, לתת לאיש כיהודי כנצורי כפרי מעלליו?
 לא הבדיל בין עם ועם לעשות עמו אהב לטובה, כל תם
 לבב ונקי כפים ישב שליו ושאלן תחת שבתו • ראשי עדת
 היהודים אשר בברלין ונגידים ידו לה' חסדו אשר נתן בלב
 המלך הזה לטובתם ולטובת כלל ישראל, כי מברלין יאל אורה
 לכל ישראל הדרים במדינות המלך ובמדינות שכניו • מאתו
 יאל דת וחירות ללמד חכמה ודעת, ולהחזיק האמת אשר
 בלבב איש ואיש ביד רמה • ולולא מורך לבב קצת אנשי ברלין
 (שזכני עבר כעת) היה לנו כבר בימיו מדרש מיוחד לשיבת
 התורה והחכמה כאחד ממדרשי העניים כי כן יסד בשבוע
 מומלחתו: אבל האנשים האלה יראו פן יהפך עליהם לרועץ,
 ולא שמעו לדבריו • והגם שחרה אף המלך מאוד על הדבר
 הזה, לא הניח לאיש לשעסס, והיה האיש היהודי אשר מלא
 ה" את לבבו בחכמה ודעת, כבד מאוד • כאשר ישדון
 ספרי החכמה אשר כתב הרמ"ב"מ ז"ל, וגדולת הרושם החוקר
 הטבעי ר"י מרדכי בלאך, אשר הוא חסד וריע לחברה
 המקוריים

קפא

החוקרים וּכְסָאוֹ בֵּין גְּדוּלֵי בְרִלִין . וְכֵן הִרְבָּה הַמַּעֲשֶׂה
הַפְּלִסְטִיק ר"י מִרְדְּכֵי הָעֶרֶץ , אֲשֶׁר הוֹרָה בְּכָל חֻלְקֵי הַחֲכָמָה
וְאֲשֶׁר בָּאוּ שָׂרִים יוֹשְׁבֵי-רִאשׁוֹנָה בְּמַלְכוּת לַקָּהָל לִקְחַת מִפִּיהוּ .
וְכֵן הַחֹרֶשׁ הַמַּעֲמֹרֶס ר"י אֶבְרָהָם אֶלְדֶּרֶם , אֲשֶׁר הוּא פ"ח בַּחֲזֵר
הַמֶּלֶךְ . מִלְכָּד יֵתֵר הַמַּשְׂכִּילִים וְהַחֲכָמִים וּבְעֵלֵי מְלָאכֶת מַחֲשַׁבֶּת
אֲשֶׁר בְּכָל מַדְיָנוֹת הַמֶּלֶךְ . וּמִלְכָּד הַגְּבִירִים הַמַּעֲמֹרֶסִים
הַיוֹשְׁבִים בְּבְרִלִין בְּטִירוֹת מַפְחָרִים וְלֵבָם חִירוֹת לַעֲשׂוֹת בְּמַסְחָר
וּמִלְאכָה אֵת אֲשֶׁר לִבָּם חָפֵץ . וְיֵנוּ חֲכָם , יוֹסֵף לֵקֵחַ בְּקִרְאוֹ
אֵת הַסֵּפֶר הַנִּכְבָּד אֲשֶׁר יֵבֵא אֶחָת אֶחָת מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ הַנִּקְרָא
בְּרִלְיָנִשׁע מֵאֵלֶּיֶם שְׂרִיפֵט . שֶׁם יִמָּאֵל חִירוֹת עַל הַלֵּוָּה אֵת
הַחִירוֹת אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ לַחֲבֵרֶת חֲנוּךְ כְּעָרִים
אֲשֶׁר בְּבְרִלִין . וְכֵן יִרְאֶה אֵת מַשְׁפָּטוֹ עַל דְּבַר הַגֵּר יוֹסֵף
שְׂטַעֲבִלְיָקָא . מַלְכָּד מַעֲשִׂיו מִקֻּדְתּוֹ וּמַשְׁפָּטוֹ נִרְאֶה כִּי נָדִיק
וְיֹשֶׁר הִ' וְכָל דְּבָרָיו מִיוֹסֵדִים עַל בְּנֵי הַחֲכָמָה וְהַיּוֹשֵׁר .

עוֹשֶׂה: אֱלֹהֵי לֹא יִמּוֹט , לִכְן לֹא סָר מֵאֲתוֹ חֲכָמָה
וְתִכּוֹנָה עַד יוֹם מוֹתוֹ , וְכֵן יִמּוֹי כִּי תֵשׁ כְּחוֹ
וְסָר מֵאֲתוֹ אֲמוּנָה גּוֹפִי , וְחֻזֶּק אִיכָרָיו מוֹזָק , עוֹד קָם בּוֹ
רוּחוֹ כְּמִימֵי קֹדֶם , לְטוֹב עֲמוֹ , וְלַעֲשׂוֹת חֶסֶד וּמַשְׁפָּט בְּאֶרֶץ .
וְעוֹד רַבֵּעַ לִפְנֵי מוֹתוֹ דְּבַר שְׁמֹחַ וְטוֹב לִבָּב , אֵת אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
בְּאֶרֶץ אַחֲרֵי גְּוִיעָתוֹ . אֱלֹהֵי קְצוֹת תּוֹלְדוֹת הַמֶּלֶךְ הַגָּדִיק הַחֲכָם
וְהַחֲסִיד הַזֶּה אֲשֶׁר נֶאֱסַף אֶל עַמּוּי בֶּן אַרְבַּע שָׁנָה וְשִׁנְעִים
שָׁנָה וְשִׁנְעִים חֲדָשִׁים וְאַרְבַּעַת וְעֶשְׂרִים יוֹם .

יְבוֹא שְׁלוֹם וְיָנוּחַ עַל מְשֻׁכְּבֵי וְנִשְׁמָתוֹ

תְּהֵא צְרוּרָה בְּצִרּוֹר הַחַיִּים .

מֵאֵל: הָאֲלוֹפִים פו"מ קִבְּלָנוּ יו"ו יֵאֵלֶּה הַשְּׁקוּדָה לַהֲתַחֵל
מִשְׁבַּת ר"ח אֲלוֹל תַּפְּלַת אֶל מִלֵּא רַחֲמִים עַל
נִשְׁמַת אֲדוֹנָנו הַמֶּלֶךְ ע"ה אַחֲרֵי קְרִיאַת הַתּוֹרָה וְאַחֲרֵי כֵן יִזְמְרוּ
ד' מוֹזָזוֹרֵי תַּהֲלִים . וְהַגְּדוּבוֹת אֲשֶׁר יִגְדְּבוּ יִגְדּוּ שָׁנִי ב"ב דְּקִבְּלָנוּ
לְמַעַן יִחַלְקוּ בֵּין עַמֵּי הַיְּהוּדִים וְהַנִּזְרִים חֵלֶק כַּחֲלָק : וְכֵן
יַעֲשֶׂה מִדֵּי שֶׁבֶת בְּשִׁבְתּוֹ מִשָּׁךְ יָמֵי הָאֵבֶל הַזֶּה . וְכֵפִי הַגִּשְׁמָע
יִיגַבֵּל

יובל יום מועד בכל מדינות המלך אשר יקרא יום אהל, ויפ
 ידרש ברכים וינספר מועשי הצדיק למען יקונו כל איש על
 אבדת החרץ. וכל אשר יעשה עוד כזוה על הקסר, להיות
 לזכר עולם לכל אחינו בני ישראל.

ב

מכתבים

שאלות

שתיים נשאלנו מאחד ממלומדי הנזירים להשיב עליה,
 ולהיות כי קצרה ידינו למצוא מענה בתשובה
 שלמה שאין להרהר אחריה, הננוה פה, והי' כל אשר לא
 ידנו לשום דבר צפינו ישלח אלינו ממשבותי כתובות באגרת
 מיוחדת ואנחנו נדרכהו בקהל עם.

א להודיע חיוה הקיסר אנטונינוס אשר למד תורה מפי
 רבינו הקדוש ואם נאמר שהי' אנטונינוס פיו"ס, נודיע;
 מדוע לא בטל בזמני גזירות הקיסר אנדרונינוס
 (האדריאנוס) אשר גזר על המילה והשבת. ואין
 ראוי מזה שבטלם בסוף ימיו, כי לא עשה זאת
 מצדקתו ב"א ע"י מרידת היהודים אשר שפכו דם רב
 מאדמי רומי עד שהוכרח לבטל הגזירה. וע"כ גזר
 שלא יתנייר עב"ס ושלא ימוזל איש עברי את עבדו
 בגזירת גירוש. ואין לומר שהי' מאר"קוס אורע"ליוס
 אנטונינוס, לפי שידוע שהוא הי' טובא היהודים על
 המרידות אשר מדרו בו; א"ל על אשר נתחברו עם
 פחלאנעזעס נולך פרתיס ויפו את אנשי רוס; וכל
 על דבר קאסי"וס שר נבאו אשר מרד בו למען קחת
 את פונטינא אשתו אשר אהב. ונס מספריו אשר חזר ואשר
 עודם בימינו היום בראה שהי' פילסוף יוצי ועב"ס.
 ואין לומר שהי' מאר"קוס אנטונינוס, לפי שהוא הי'
 מלך

קפנ

פולך טעם וקר אחרי עזת הנשים כידוע • ונס הוא
ה' וזמן רב אחר רבי, וא"כ עלינו לחפש בספרי
הקדמונים ולחשוב את העתים למען המוק את דברי
חכמנו התלמודיים בידינו •

ב לבורות בבירור גמור ממי יצאה הגזירה שלא להתחבר
עם הנזירים ושלא לעבוד אותם במלחמה? כי הנס
שידענו דברי חז"ל האחרונים, לא נתברר לנו אם
כן ה' בימי הקדמונים • ולדעת האול היתה גזירה
זו מזה הקום"ר ולא מזה העברים, למען לא יזנו
הנזירים מאחרי עזביהם ויתגייסו • והנה הנס שגובל
לומר מאי דקום הוי, ומה לנו ולחקיקות כאלה מימים
עברו, טוב לנו להשיב דבר לשולחו למען לא יאמרו
עלינו: אכזה חכמתם, ונהי ללעג בעיניכם •

ד ב ר י

האיש השואל על דבר הלכה המתים במאסף לחדש
אדר תקמ"ה ואשר הוסיף שניית דבר בחדש
המוז לשנה ה"ל

נאמר רבי וידידי דורשי האמת ושומרי הטוב אנשי תכרת
דורשי לשון עבר, ושומרים האל האמת והטוב!

החשיתי • מדבר זה זמן רב בענין המנהג במהירות קבורת
המתים למען שמוע אם וכן איש מחכמי עמנו
אל דברי הראשונים לברר מחשבותיו עליהם, אהנס הייתי
כדוקש אל המתים, ואין איש שם על לב בי איש חכם דורנו
שוכן באל עליון הרב המוקר האלהי החסיד בכל מדותיו מזה"ר
משה בן מנחם ז"ל מנחתו בכדור, אשר שלח לכם אהריותיו
להרב הגאון מזה"ר יעקב עמדין ז"ל ותשובותיו • והנה
בראותי דברי החכם הנ"ל מחכמים לדברי בכל כוללתי שמחה,
ואהמנתי בי עתה יתעוררו כל קנני הדור בראותם משה יואל
ללאת

לצאת גם הם ולכתוב את דעתם וכן כד יצא האמת לאורו • כי אם מזה דאוריתא או דרבנן הוא לנהוג פס המצו כאשר אנו נוהגים עתה, בוודאי אין לסור מהם ימין ושמאל, אע"פ שגראה אצחנו הדבר קר מני שכלנו, אין להקוץ גבול ראשונים • אך גם כזה לא פנה איש את פיו • ואנכי חשתי על זה, לשני פנים :

א אולי מצאו החכמים ראי' חזקה די לכתוב פי שאל בדברי ר' יעקב עמודן ז"ל, ואמרו כי שתיקת ר' משה כהודאה דמי •

ב אולי יש להם ראיות אחרות המחזיקים בעד המנהג יתר מהראיות שכתב הריע"ב אך אינם חשים לכתבם, כי לא יקרו בעיניהם דברי המאסף לעקור מנהג כטוע מימים ימימה, ולא פנו אליו • ואחרי ראי' מכתב רב א' ממדינת פולין במאסף למדע שכתב תק"מו, ע"ד הענין הזה, אמרתי אשום עוד לפי מחסום ואשמור הדבר אך יכול דברות הימים, אולי יבואו עוד אחרים לדבר על אודותיו • הגם שדברי הרב הנ"ל לא מצאתי טעם לכאן ולא לכאן :

אך אחרי רואי בקיץ העבר בראשע"טע של המבורג את פקודת הקיסר יר"ה על היהודים להניח מתיבה מ"ח שעות טרם הקברס, נשתוממתי על המראה, ונכספה נפשי לדעת את מחשבת הרב הגאון המפורסם מוהר"ר יחזקאל כ"י אב"ד דק"ק פראג והמדינה ויתר הגאונים והרבנים במדינות הקיסר, אם לא מצאו מענה לבטל הגזרה ע"פ דין תורה המחזיק את המנהג אף כנגד הנוצרים וכתבתו לגנוד אחד מאוהבי במדינה זו להודיעני איך הי' הדבר • והשיב לי אגרת מיוחדת וז"ל :

"ויעל" דבר פקודת הקיסר בענין השהיית הגזת מ"ח שעות טרם הקברס אכתוב לך את כל המאורע • עדת השרים שומרי משמרת הקיסר הנקראת לאנד"ם גובערנ"יוס • שלחו כתב מיוחד להרב הגאון דק"ק פראג כ"י כתוב מאיש פלאי דורש טוב על היהודים לדבר בעדם להוציר על נפשותם לבדתי ימיהם לקבור את מתיבה כי אולי נתעלף אחד מני אלף • והביאם שם ראיות מנתיים שנקברו כיום מותם ונמצאו אחרי כן נשכיכים וקרועים, וזה ראי' על התעוררם מתרדמתם ונמצאם ארוגם סתום ונל עפר עליהם

קפה

עליהם נתגוללו ונפגזו אנה ואנה ולגודל מכאובם נשכו דמדם
 נשיניהם וקרעו עורם וכשרם בצפרנס (תקמר שערות ראשי
 בדמותי מיתא מנונה כזאת!) והכותב זכר גם דברי המכס
 המקור מזה"ר משה דעסווא ז"ל אשר בקש לבטל הגזרה הזאת,
 וכדאי הוא המכס הזה לשמוע אל דבריו להיותו שלם בחכמת
 התלמוד ותכמת הטבע, וירא וחרד על דבר ה" כל ימיו •
 והנה גזרו השרים יושבי לאנ"ס גזע"רכיוס על הרב הגאון
 לכתוב מחשבותיו על זה, ולברר ע"י ראיות חזקות וישר המנהג
 הזה, כי לא רצו לבטל דין הנוגע בדת היהדות אף אם הוא
 כגד דתם ושכלם • אלה קיצור דברי השרים, ואולי תבוא לידי
 העתקה שלמה מומכתב הזה ואשלמהו לידך • ועתה אודיע לך
 קיצור תשובת הרב הגאון הכ"ל ותמצא נגדו כדבריו, כי
 ערכים הוא ומיוסדים ע"פ חכמת הפשט, ותמה אני איך לא
 הועילו לקיים המנהג כאשר היה •

א הביא המשנה סנהדרין דף מ"ו המיוסדת על הפסוק כי
 קבור תקברנו •

ב הביא המשנה שבת דף פ"ג מי שנפלה עליו מפולת ספק
 הוא אם ספק אינו אם ספק מי ספק מי ספק וכו' מפקחין
 עליו את הכל מאלוהו מי מפקחין ואם מי ויניחוהו •
 ברייתא פ"ה ע"א ת"ר עד היכן הוא כדק עד חוטמו
 ו"א עד לבו • ופי' רש"י עד היכן למת שאינו מוין
 אבריו עד היכן הוא מתקף לדעת האמת, עד חוטמו
 ואם אין חיות בחוטמו שאינו מוצא רוח וודאי מת ויניחוהו •
 הרי ראינו מזה שאם אין רוח חיים בחוטמו מחוקקין
 ליה וודאי מת וכו' • (*)

ואם

(*) כל שאין להביא משם רא' לפי שאין זה דומה כלל לגזון דין • כי אף
 שבאחת אם נאמר שטול גשימת הקוטם הוא קימן מיתא, עכ"ל וזוה כי גם
 בעילוף תבטל גשימת הקוטם • וא"כ הלא גבי פטלת הכל בשבדקין עד חוטמו
 ולא נמצא בו קימן חיות ויניחוהו כן • וכאשר גלוי תחת האור, ואם המלא
 ימצא בו לאחר זמן אורה מרובע חיות יתחיל לשאוב האור ויראו העומדים
 ויניחוהו, וא"כ אין לחלל שבת כי אם למען גלות את גופו עד חוטמו ועל כל
 גמים יכלל אם לא מת וודאי, אמנם אם יאורע תרדמה זה נקבר קמוס מי
 יושילו ואין יכלל • דבין הכותב •

ואם תאמר שזה מחמת חומר חילול שבת לכך לא נאמרינן
 בזה אבל בחול מה הפסד יש בזה אם נחוש בזה אף
 שהוא חשש רחוק וזר? ואמר אני שתי תשובות בדבר
 אחד ראשון בסוגי מ"י לית בי' אסורא והלא אם אנו
 מחזיקין אותו ע"פ דין לוודאי מת יש כאן איסור תורה
 שהמלין את מתו עובר בלאו דלא תלין ולא תימא שזה בכלל
 מה שאמרו שאם מלינו לכבודו אינו עובר בלאו וא"כ
 אם מלינו אותו בשביל פיקוח נפש עדיף מלכבוד דזה
 הי' טיף אם היינו מסופקים באמת שמא חי הוא אבל
 כיון שכבר הוכחתי שאין כאן אלא שום ספק או ספק
 ספק לחשוד שהוא חי אין כאן כבודו אלא בזיומו. הא
 מדא. ועוד שמנוקמו שם בגמרא מוכרח שאפילו בחול
 ב"כ כיון שבדקו עד חוטמו שז' אין שם שום תועלת
 להטריח לפקח יותר כי בוודאי כבר הוא מת דהרי
 שם בגמרא דעמא על כריתתא עד היכן הוא בודק אמר
 רב פפא מחלוקת מחלטה למעלה אבל למעלה למטה
 כיון שבדק עד חוטמו שז' אינו צריך דכתיב כל אשר
 נשמת רוח חיים באפיו ומדקאמר רב פפא אינו צריך
 מכלל דבחול איירי דבשבת כיון שאינו בודק מחלטה הוא
 אסור באיסור חומר של חילול שבת שלא לצורך והוי לי'
 לרב פפא למימר כיון שבדק עד חוטמו שז' אסור אלא
 בוודאי הי' כריתתא עד היכן הוא בודק לאו דוקא בשבת
 איירי אלא גם בחול שמייבס לפקח הגל להציל נפש
 וקאמר רב פפא שאם בדק עד חוטמו שז' אינו צריך
 לפקח יותר שבוודאי מת חשבינן לי' ושז' אינו צריך
 להטריח לפקח עליו. *

הביא הא דמס' גדה הוב והזכר וכו' כמו שהביאו הרב
 ר"י עמדת בגמרתו והוכיח מזה כמו שהוכיח הרב הג"ל
 אף ביתר שאת שאין דברי הגמרא מייירי במת זה,
 אלא גזירה שמא יתעלמו מייירי בזה אחר, ולכן לא
 אזהרין לכתוב לך את דבריו בפרטות כי ידוע לך
 בוכסת הר"י עמדת בכתובה במאסף. **

ד

תאמר אני איך יאמר הכב דהא רב פפא בחול איירי, דא"כ איך יאמר
 א"י ככר, הלא בחול וודאי דחייב לפקח את הגל כלו אי משום ביוגא דמת,
 דא"כ משום לאו דלא תלין. דברי הכותב.
 קתנא ומא' בסוף דברי את מחשבותי על הדברים האלה. דברי הכותב.

ה' הכוה מעשה דיוסף בה' בנמרה דומים ק' ע"א שמה
 אמתו וטמאהו אחיו הכהנים בעל כרחו והיינו לקברה
 שאין הכהן מטמא לקרובים רק לקבורה וכו' כיום קברו
 אברי מביא הזמן שמה בע"פ להורות שגדלה עכור
 זה מעשיית הפסח יענין שם בסנו' הרי דאי' שהיו
 קוברים בו כיום * (א)

ה' הוכיח בספרא ישרה שאין לחלק בין קברים בקרקע
 בעובי האדמה כדרכנו בכל המדינות עכשיו ובין הקברים
 בכוכין שאם אנו שאין לחוש שמה עדין חי הוא וע"י
 הקבורה אמתו ממיתים אותו אותן שקוברים אותו
 בי אס' כבר הגיע למדרגה זו שאין כיכר רוח חיים
 באביו , אף אם נודה לרופאים שזוהינו ונאמר שערין
 יש בו חיות ולא מת לבשרי רק מחמת רוב חולשת
 ברוח הרוח אשר באפו הוא חלש מאוד עד שאי אפשר
 להרגישו וע"כ הוא קרוב מאוד לשערי מות וליציאת
 הכסף וכמעט הווה שנוזין אותו ממקומו תלא כשמתו
 זק"ו לטלטל אותו ממקומו למערת הכוכין וכמס' שבת
 דף קנ"א ע"כ אמרו במשנה הנעוצים עם יציאת הכסף
 ה"ז שופך דמים ולא דוקא עונש עיניו אלא הוא הדון
 הוות שאר אבריו וזה לשון הרמ"ב פ"ז מהלכות אבל
 הל' ח' הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו והנוגע בו ה"ז
 שופך דמים למה זה דומה לכה המטפטף כיון שיגע בו
 אדם יכבה הרי שבאיה אבר מאבריו הנוגע בו שאי
 אפשר לנגוע אותו אבר כל שהוא ה"ז שופך דמים שמקרב
 מיתתו ואם זהו בגוסס ק"ו במי שכבר הגיע שאין בו
 רוח חיים נרגש באפיו שאם עדין יש בו חיזה חיות הוא
 חלש בתכלית הרפיון וכמעט הווה שיזוהו יכבה מעט
 החיות והרי הנוזין שופך דמים וק"ו אם יטלטלו כל
 גופו וישארוהו עד מערת הכוכין שמכנין בו כשמתו אם
 עדין יש בו קצת חיות ונמילא אם אתה מושג לזה צריך
 שישאר המת מונח במקומו במקום שמת בו באופן שאין
 לו בוכין עד ג' ימים והרי עקרת אישור הלכת האת
 לבשרי ואיך משכחת לה לקיים מצוה של תורה כי קבור
 תקברנו כיום ההוא וכו' וכו' ** (א)

זחביא

רא' זו איה * כי שם קברו בכוכין וחי' יכולין לנקוד
 לפי דעת הכה שמה התנועה ממקום למקום מקרב המיתה ודאי נכון
 דכתיב

ו ה'ביא ראיות ממוכני הכשרא להניח נזח תחת המוטס •
ויתר המכנגים המורים שלנו מדקדקים מאוד בנת •

ז אמר שהמציא ראי' מן המטנה בשממות פ"ח יוצאין לבית
הקברות ופוקדין וכו' הוא טועה , כי לדעתו כונת
הברייחא אינו לחיוב או למנוח כי אם רשיון הרצח
לפקוד יפקוד ואין בו משום דרכי האמורי כי אלו הי'
הפירוש שהוא חובב או מנוח היה ז"ל שיעמידו שומרים
לשמרו ולראות אם המצא ימוצא שום סימן חיות ולהביא
לו דברים מריחים וכו' • *

ח אמר שטעם האומות הקדמונים ששהו את מותיהם זמן
רב אחרי מותם הי' משום האובות והידעונים טומאות
רוח רעה , ושהאומות אשר אנו דרים ביניהם היום
הגם שהם בעלי אמונה ואינם פונים אל חקי העמים
עכו"ם עכ"ז מנהג אבותיהם בידיהם מבלי טעם •
וכו' וכו' כי לא רציתי להאריך והמשכיל יבין כי כנים
דברי הגאון •

ט בא בספרא ישרה ע"פ דרכי החכמה בחכמת הנפש
ובטבע • ואמר כי הוא נגד השכל להשקות את המת
כי ידוע פירוד הרגילים להיות יחד היא קשה מאוד
ונחשו כמה צער מצטערים האב והאם בהפרד בנם מהם
וק"ו אם הוא יחיד להם ואף אם הפרדו הוא לתכלית
היותה

דבריו , כי מה לי התנועה מביתו אל הכור מה לי אל הקבר , סוף סוף הגוף
פשוט ממקומו , אבל לדעתי תבא התנועה מסוגלת למתעלף הגם היא מסוכנת לנושם
כי לפי חכמת הטבע העלמה דומה למיתה אבל האקרויים אשר למיתה אינם לחתעלף
כי אם מבטל ולא בטל עדיין פעולות הכחות הפנימיות כי אם שבתו עמרו
מפעולתם , וא"כ ההבדל בין כוח לקבר אינו כי אם בכחית הקימה מתרדמה
שאפשר בכוח ואף אפשר בקבר קמוס , וגם הפקידה אפשר בכוח •
דברי הכותב •

לדעתי לשון המטנה פוקדין על המתים יורה על המנהג שהי' להם לישראל
צעת הבא כמו אוכלין כל חמש ושוכנין בתחלת שש ואם גם אורה להכב לומר
מי שירצה לפקוד יפקוד , מה ישיב על הב" מעשיות המובאות במטנה היא ב'א'
שנולד בנים וא' שהי' כ"ה שנים • וא"כ בא וראה כמה גדול מנהג הפקידה שהי'
נולדו בנים רבים מאיש שכבר חשבונו מת •
דברי הכותב •

ביותר טוב שהלך אחר זיווגו למצא אשה ולזנוא נחלה ומכוח במקום שבת זוגו היא שם אע"פ קשה מתחלה הפירו מזה וקשה להם להפריד ומלוים אותו והולכים עמו עד מקום שכבר ההכרח לשוב לביתם ופרידתם היא בכדי ונשיקה וכשתרחק קצת ומהם עד ששוב אינם רואים אותו א' לא' יולא הגעגוע מלבם וכן כאשר ימות לאדם קרובו כל זמן שמתו מוטל לפניו הכאב גדול מאוד וא"א שתנחמונו כלל וכבר אר"ל אל תנחמונו בשעה שמתו מוטל לפניו עד אחר הקבורה שנתעלם מעיניהם אז הוא זמן לדבר תנחומין א' לא' עד ששוב המת משתכח מן הלב • ואם זה בקירוב שני גופים שאין קרבתם לבין וחבור א' נמש' והכל לפי הקורבה קשה הפירוד ועתה נשים לב לקרבת הגוף והרוח אשר בקרבו מיום הולדו דברים יחד בתכלית החבור והדבוק רגע לא נתפרדו ונתגדלו יחד ועתה במוותם שמוכרח הרוח להפריד מן הגוף בע"כ שלא ברצונה עכ"ל כל זמן שמוכרח לפניו היא טסה ומעופפת עליו כאב ואם המלוים את בנם היחיד בנשקו מהם עד שהגוף נקבר בארץ אז בהסתלקו לגמרי מהרוח וכשהו בעפר אז הרוח תשוב למעלה למקום אשר מצבה נמש' כאב ואם השבים לביתם אחר העלמות בנם מן העין שלהם, וזהו מזל הקברא • — (*)

וסברא במקרא הוא המקרא הנזכר אלא שאני מוכיח הדברים מן המקרא הנזכר גמורה שתחלה הוא ביאת הגוף אל הקבר ואח"כ תשוב הרוח למעלה דהרי זה ידוע שהגוף הוא דבר גשם וצריך קיבורים לעסוק בקבורתו ואפילו ימנהו במהירות ביותר אפשר בקבורתו ח"א בלא איזה העכבת הזמן נשיאתו לקבר והלבשת התכריכין והנחתו בקבר כל זה צריך איזה זמן אבל הרוח אינו גשם ולא יעצרהו הגשם ואין עלייתו למעלה ע"י אנשים בעלי גשם שיצטרך זמן ותיכף נפרד מהגוף אפשר

(*) אמר הדבר תחלת דברי הרב גם מיוסדים על חכמת הנפש, כי מצאנו בזה די טעם להחיות ממת המת משום צער קיבורו אשר לא יתנו הפנה להחיותם ע"ס יבוסה המת בעפר • אבל סוף דבריו בהחשלו לזה דנקות הגוף והנשמה לא ידעתי אם הם במויט על חכמת הנפש כי לא יקדמו ע"ס יקדמיה משעויה וקדמיה • דברי הקובץ •

אפשר לה לשוב למעלה בלי שום עיכוב
זמן כלל וא"כ ראוי ה' להיות סדר הכתובים
וישוב הרוח אל אלהים אשר נתנה וישוב העפר
אל הארץ כשהי' ולמה זה הקדים שלמה בחכמתו שיבת
העפר קודם שיבת הרוח א"ו אפה שלמה שאי אפשר
להרוח לשוב למעלה עד שישוב תחלה הגוף לארץ
אשר לקח משם כי האדם יסודו מעפר . *

ועוד הכה על קדקוד השואל והדסה 'מחשבתו באמרו
דבר זה אינו מהלכות הרבנים כ"א מהלכות הרופאים —
והציג ממוחו לאמור מי לנו גדול ברופאים מהרמ"ב
ז"ל והוא כתב בפ"ד מהל" אכל אין משהין את המת
אלא מדחין מטתו מיד וכל המדחה מטתו ה"ז משובח
והנה ראינו שהרמ"בס מזכיר מאוד על מהירות הקבורה וכו' .

ומעתה הוא חוזר על כל המנהגים ומראה את כל התקנות
אשר נקדו אצל אנשי המצרה ואומר כי ראויים המה
לסמוך עליהם כי הטבעו על אדני הקבלה האמתית
ובחתימת המכתב ידבר בהכנעה ובהסכל כנח השרים ,
וה"ל : ואקוה שהאדוניים הגדולים פקודי הקיסר האדיר
יח"ה ישמחו לז' לכל הדברים אשר כתבתי ויראו שהדברים
הם דברים המתקבלים ויסקימו לעשות כפי דרכנו מאוד
דברי המדבר בהכנעה המוכן תמיד לקולם קול האפור
אשר יאמץ כי זה רצון השרים האדירים פקודי הקיסר
יח"ה להאזינו בזריזות לקיים מצותם כאשר יצוו עלי .
עכ"ל הנגיד ממדינת עסטרייך אשר כתב לי את כל
ונכתת מהמאורע הזה .

* *

* *

ועתה אשוב אני לדרכי לעורר מחשבות המעיין על דברי
הרבנים הגאונים האלה , אשר לא רצו לבטל
אפי' מנהג קל וקטן מעדת ישראל מיראת פרוצ' גדר וולקן
אספו וקבצו כל ראיותיהן בנח האפשרי לעמוד נגד השואלים .
אבל באמת נראה שכל הראיות אשר הביאו אינם מספיקים
ובכרותיהם קלושות ודקות מאוד מאוד . והנה מה שהשיב הרב
הגאון

(*) קבלת י"פ ו' ח' וישב העפר על הארץ כשהי' נכחו תשוב אל אלהים
אשר נתנה . הכל הנזכר אחר הקהלת — הכל הנזכר .

הגאון מ' יעקב עמדן ז"ל לחכם דורנו מ' משה דעסא ז"ל
 בענין הגמרא דזב וזבה הנס זיהי' פשט הגמרא גמרא שמה
 יתעלה על זב אחר מ' נראה שיש עילוף הדומה למיתה, ואם
 כחוס לאינן בקיאיין בדיון טומאה וטהרה עאל"ז שחמס בענין
 הקבורה - ומה נעשה בהתעלה זב במקום שאין שם בקיאיין ,
 ויהשכחו מת ומונה נפשו איך יעשו: ימחשו כן עד שימוק הכשר הרי
 עובדין על לא תלין , יקברוהו מיד הלא יש לנו חשש עילוף ? א"ל
 דהגמרא כברה שיש עילוף דומה למיתה וכפרט לאינן בקיאים ,
 ומשום הכי הרי הוא כמי לענין טומאה וטהרה עד שנדע בכירור
 גמור שהוא מת וזה כוונת נמיקת הכשר - ומוכח כמי מהגמרא
 זו עומה שאינו עובדים על לא תלין כ"א במת מוחלט וזה מוזן
 הכיוון - ולכן כל זמן שהמת בספק הוא מטמא כמו"מ אם
 הוא זב , וכן אינו עובר עליו בלא תלין - והרב ר"י עמדן
 דבר עם ר' משה ז"ל (אשר מרוב ענותנותו החזיק את עצמו
 לתלמיד) קשות ומורה על ספרו אגרת בקורת אשר כתב לאמתה
 של תורה ומדכס בקושטא" דיעא - והואיל דאתא לידן הספר
 הכ"ל כינא בה מילתא ומה יראה שהרב הכ"ל הלך ע"י חרפותיו
 לפעמים דרך רחוק מנטיית השכל - פשו שהוא דן דמנוח ח"א
 מותר להשחיתו במעי אמו , ואיסור הואת שז"ל (אשר לפי
 דבריו אינו נריכין לדברי הקבלה בענין זה , ולפי דעת כל
 משיכל אין לך עון גדול מחבל והורג ומוריד שאלו יותר מזה ,
 ואי לו למי שאין לו גדר אחר להשמר וחטא הרע הזה) ויעיין
 הקורא בספרו שאילת יע"ב שאלה מ"ג - וכן תשובתו על איסור סירוס
 אם מתפשט בדני הים יראה הקורא שכתב דברים לחדוד בעלמא
 ואין למדין ממנו בדברים התלויים על ידיעת חפזת הטבע -
 וכן נפשו על תשובתו בענין הכריסים וכו' אשר כתב עליהם
 באגרת בקורת הכ"ל , אמנם אין כאן מקומם -

והנה רואים אהנו שאין להביא רא' מדברי הקדמונים כלל ,
 למי שהם קברו במערות רחובות מלאות אור כחדר
 ופתח פתוח בהם לפתוח מיד בעת האור , כמו שראינו באיש
 שקברו והנה בא הגדוד וישליכו אותו אל קבר אלישע ויגע בעצמות
 אלישע ויחי ויקם על רגליו , ואילו הי' להם קבר למו שיש
 לנו היום איך יוכל לנגוע בעצמות אלישע - ועיין מה שכתב
 שם הרד"ק - וגם שם קבר הונח רק על הטומאת המתים
 במקום שיתעלמו בו מן העין , ולא בחפירת גומא והטומאה
 בקרקע דוקא , כמו שיחשוב להחזן לבאר שם קבר (גרובע)
 כי יש הסדל בלה"ק בין קבר לבור ובין קובר לחופר , כמו
 שהוא גם בלשון אשכ"ז בין גרו"בע וגר"אב - ואם כן כונת
 הפסוק כי קבור תקברנו אינו לשימו בגומא בלתי , כי אם
 שתעלה

שתעלימוהו מן העין, כטעמו כי קללת אלהים תלוי ר"ל זה
 בזיון שהיה האדם הנכחד כאלם אלהים תלוי. ומוזה דרשו חז"ל
 אשר דבריהם כגמלי אש גם על כל המתים לאמור שדבר
 בזיון הוא להניחם כאבן ידומם לעין כל, ומוזה היה
 להעלימם מן העין לכד על דבר כי קללת אלהים
 היא, אמנם העלמה זו אינה הנענה בלבד כי כמנא
 אתה עובר על לאו ולא תטמא אדמתך כי לא ישמרו
 ההולכים בלשונם, כ"א העלמה זו היא קבורה דהיינו העלמה
 מן העין במקום שישמרו ההולכים שמה להאחיל.
 אבל לא ידעתי איפה איפה המנזה לשינוי בארץ דוקא
 ביום מותו ולכסותו בעפר. ואם כביא ראי' מהקדמונים
 מדוע לא נהגו כמנהגם כי הם לא קברו בארץ
 עד אחר גלותם מן הארץ בימי הגזירות והשומדות,
 וגם באותה זמן פקדו במקום שה' אפשר לפקדו,
 ואמרו כודה לה" חקרו שהט"ב עמנו להיות לאל
 ידנו לעשות שמירה מעולה בכל בהיותנו תושבים בין
 עמים טובים בעלי חכמה ומשפט ואשר יקרו בעיניהם
 דמי איש עברי כדמי אחד מהם, ונעשה מערה
 מיוחדת להעמיד שם המתים עד שימוק הכשר ולהעמיד
 שם שומרים, כי אין בזה פרט גדר, כי אם
 כחליף מנהג אבותינו במנהג אבות אבותינו.
 רע"ד

שומרים הרבנים שאין לשמוע אל דברי הרופאים,
 אך לי מאוד איך ירמזו לזכר נגד החכמים הקדמונים
 אשר לפי דבריהם המה כנכסים על גבי עלקים כנגדם, והם
 בנו בנין גדול על דברי הרופא. וכן שאלני איש כבון לאמור:
 איך נשליך אחרי גווניו בענין הזה דברי הרופאים, והלא מבטנו
 הקדמונים התירו להאכיל את החולה ביום הכפורים ע"פ הרופא,
 והנה זה בדבר עון כרת עאל"כ שנסמע לדבריו בענין הזה? —
 וא"ת הלא הרמ"בס ז"ל היה גדול מאוד בחכמת הרפואה ועכ"פ
 אמר המדמה מטתו ה"ז טשוכס. על זה אשיב: ראשון,
 ידעתי גם ידעתי גדולת משה לא כופל אנכי מכל בני גולי
 וטקדתי ימים רבים על מחוריו היד וכו' המעשה, ומלבד זה
 קראתי ספרי האלהית והחקירה שלו ביתר שאת ויותר עד לאשר
 דרשתי חכמה מעודי עד היום הזה, ואלו הואי התם הואי
 מזליא לעיניו מעפרי' אמנם בכל זה מי ואמר שה' כביא וידע
 את כל נסתרי הטבע, פרט בדבר הנתון ע"י הנסיון, אשר
 אם יום חדשות יגיד למשים עין ולב על כל רגעותיו.

החתימה בדרך הסמוך.

כל

באר

לברות
תחזותוברכה
החכמה

פיר

אשר
מדינתו